

Hier toe behoort dan allereerst wat men noemt de *associatie of verbinding* van voorstellingen en waaronder men dan verstaat, dat aan een voorstelling zich onwillekeurig een andere verbindt en die als „terugbrengt” in ons bewustzijn. Is b.v. op een gegeven oogenblik de voorstelling van uw kind niet aanwezig in uw bewustzijn, de voorstelling van een bloem, die hij u heeft geschonken, zal er plotseling die van uw kind als in terugbrengen. Zoo ook zal de eerste regel van een vers, u de volgende; de eerste tonen van een melodie u heel de melodie in het bewustzijn als terugroepen.

Nu heeft reeds Aristoteles en hebben later ook anderen, en onder hen vooral de Engelsche wijsgeer Hume + 1776, getracht voor dit verschijnsel de vaste „wetten” te vinden, waaronder het altijd en overal zou plaats grijpen.

Men kan echter, al gaat ook dit verschijnsel zeker niet buiten Gods ordening om, niet zeggen, dat het ontdekken dier wetten tot dusver is gelukt.

Dat b.v. contrasteerende of tegengestelde voorstellingen zoals arm en rijk, wit en zwart elkaar terugroepen; dat wat in elkaars nabijheid is, zoals uw tafel en de kamer waarin zij staat; dat de voorstelling van oorzaak en die van werking, zoals zonneschijn en warmte zich onwillekeurig verbinden, gebeurt wel soms, maar volstrekt niet altijd. Wetten in den zin van natuurwetten zijn dit dus niet. Bovendien zijn het, naar wij boven zagen, ook eigenlijk niet de voorstellingen die zich verbinden, maar is het de ziel die hier op eigenaardige wijze voorstellingen verbindt.

Wat nu bij de associatie der voorstellingen plaats grijpt, n.l. het terugbrengen van voorstellingen, grijpt ook plaats bij wat men noemt het *geheugen* en de *herinnering*.

Ook dit zijn niet anders dan eigenaardige werkingen van het eene kenvermogen der ziel.

Bij het geheugen werkt zij echter anders dan bij de „associatie.” Hier worden de voorstellingen, zonder dat wij er weet van hebben, teruggebracht, daar geschiedt dit met bewustzijn. Hier komen de voorstellingen vaak veranderd, daar onveranderd terug en het eigenaardige van het geheugen is dan ook juist zijn *trouw*. Nu denke men zich ook dit geheugen weer niet als een vergaarbak, een soort rommelkamer, waarin wij onze voorstellingen wegbergen, maar als een eigenaardige actie der ziel, zij het ook gebonden aan de hersenen.

En cindelijk is de herinnering, in onderscheiding van het geheugen, die eigenaardig menselijke sieleactie, waarbij onder invloed van den wil, voorstellingen uit het verleden onveranderd worden teruggebracht. Om zich iets te herinneren, moet men het willen. Vandaar dan ook, dat het zich niet herinneren, het vergeten, vaak een zondig karakter kan dragen.

Zoo, het zich niet herinneren van genoten weldaden, inzonderheid van de weldaden Gods. En daarom zegt dan ook Mozes tot Israël: Alleenlijk wacht u en bewaart uwe ziel, dat gij niet vergeet de dingen, die uw oogen gezien hebben. (Deut. 4: 9a.)

„Die zeer hoog woont, die zeer laag ziet”.

Wie is gelijk de Heere onze God? Die zeer hoog woont, die zeer laag ziet, in den hemel en op de aarde.
Psalm 113: 5 en 6.

Er is ook een zonde, dat wij *nabij* God zoekt te leven, zijn *afstand* van zijn God niet weet te bewaren.

Met name in het gebed komt dit soms droef uit bij het overtuigd bidden voor en met anderen, en het tekenen zich dan onmiddellijk door het gebruik van *je* en *jou* in plaats van *Gij* en *Uw*.

Al te vreedzaam vinde men dit niet. In landen waar de taal nog twee vormen van aanspraak bezit, een meer gemeenzaam en een meer deftig, is het van ouds vast gebruik geweest, in het bidden tot God den gemeenzaamen vorm te gebruiken. In het Fransch zegt men: „Notre père qui es aux cieux, ton règne vienne”; in het Engelsch: „Our father who art in heaven, hallowed be thy name”; en in het Duitsch: „Unser Vater der du im Himmel bist, dein Name werde geheiligt.”

Zoo nu was het in ons land ook, zoolang we nog dudienden, d. w. z. van *du* en *dijn* spraken, een vorm, dien we nu nog alleen bezitten in het „mijn en het dijn”. Ook bij ons luidde het toen in het „Onze Vader” *dijn* name werde geheiligt, *dijn* coningrijk come. Tot schade van onze taal sleet echter die gemeenzaame vorm uit, en reeds in het nieuwe testament vorm uit, in *uns* name werde geheiligt”. De Synode van Dordrecht heeft in 1618 dat *du* en *dijn* voor goed ten doode opgeschreven, en zoo hebben we voor de gemeenzaame taal thans niet anders dan het platte *je* en *jou*.

Toch bleef er ook in ons land aldoor een kring van geloovigen, die er zich niet in voegen kon, om God met *u* en *uw* aan te spreken, en toen nu het zoete *du* en *dijn* uitviel, beging men in dien kring den mislag om in het gebed God met *je* en *jou* aan te spreken.

Een mislag was dit zeker. *Du* en *dijn*, dat men nu nog in Vlanderen bezigt, was niet plat, maar innig-gemeenzaam, en zelfs teeder, winnend en lieflijk; *je* en *jou* daarentegen zijn plat en, onbehoorlijk gebruikt, zelfs onerbiedig.

Vroeger zel een kind tot zijn vader altoos *du* en *dijn*, maar thans zou het in strijd met het vijfde gebod zijn, anders dan *u* en *uw* tot zijn vader te bezigen; en waar nu het gezonde taalgevoel zelfs bij het spreken tot den aardschen vader het platte woord mijdt, is er een tekort in eerbied voor den Vader in de hemelen, zoo men er een zekeren durf in zoekt, om aldus plat het hoogste Wezen te durven aanspreken. Er komt dan de neiging in uit, om te toonen in wat bijzonder vertrouwelijke gemeenschap de bidder met zijn God staat. En juist wij dit ten korte van den eerbied jegens onzen God geschiedt, wordt het *zonde*; ook al moet toegestemd, dat het voor den verborgen omgang met onzen God

verlies en schade is, dat we het vroegere meer intieme woord missen.

Het verhevene en het lage hebben anders geheel natuurlijk zekeren trek gemeen. Een koning is verheven op zijn troon, een knecht staat laag, en toch bestaat bij beiden deze overeenkomst, dat men bij beiden zeer zelden den geslachtsnaam, en in den regel den voor-naam bezigt. Men spreekt in Engeland van koning Eduard, en bijna niemand denkt eraan dat hij Saxon Coburg heet; en juist evenzoo kent men een knecht bij zijn voornaam, maar moet niet zelden voor het belastingbiljet nog eerst navragen hoe zijn geslachtsnaam is.

Dit nu heeft een dieperen grond. Het verhevene wijkt af van de gewone maat van ons leven, en juist zoo is het met wat daar beneden valt.

Als het bij Jesaja heet: „Alzoo zegt de Hooge en de Verhevene, die in de eeuwige heerlijkheid woont, en wiens naam de Heilige is: Ik woon in de *hoogte* en in het heilige en bij dien die van eenen verblijfszeden en *nederigen* geest is”, dan is ook hier het verhevene en het nederige in één adem saamgenomen.

Ons gewone leven heeft zekere maat, zekeren vorm, zekere afmetingen, zekere ons bekende gestalten en verschijningen. Dat alles saam vormt ons menschelek leven. En nu is het de zonde van al wat heiden heet, dat de heiden den Almachtige in dien menschelek kring neertrekt. Dan maakt men een beeld van een mensch, of van een dier, en knielt er voor neder, en het diep gaand onderscheid tusschen het menschelek leven en het Goddelijk leven wordt te niet gedaan.

En daartegenover ontsluit nu de Heilige Schrift voor ons de heilige sfeer van het *Verhevene*, d. i. van een leven, dat verre en hoog boven ons aardsche, boven ons menschelek leven uitgaat. Reeds de natuur geeft ons daarvan een indruk in het firmament, dat zich over ons welft, in het zwerk dat omhoog jaagt, en in den machtigen donder die rolt door het donkere wolkenheir. Bij een zwaar onweder, bij een orkaan die woedt op de groote wateren, bij een aardbeving die den grond onder onze voeten doet trillen, bij een vuurspuwende berg, die zijn vuurstrroom uitbraakt, voelt ieder, dat we te doen hebben met machten, die het perk van ons menschelek leven overschrijden. Ze zijn ons de toeken van het bestaan van een hooger, machtiger wereld dan de onze is. En daarom valt dit alles reeds onder het *Verhevene*.

Hooger klimt dat Verhevene nog, zoo we onze ziel en zinnen opheffen tot de wereld der engelen en der gezaligden in het eeuwige licht. Maar nog hooger is de Allerhoogste, onze God in zijn majesteit; en elke teekening die ons God zelf in de profetie van het Goddelijk paleis en van den troon zijner Almacht daarboren geeft, verheft zich zoo hoog en zoo verre boven alle maat van ons gewone leven, dat we daarin vanzelf het *Verhevene* in zijn volkomenheid eeren.

Dit nu moet zoo zijn, opdat wij mensch zouden blijven, God God zouden laten, en den afstand, waarop de Schepper hoog boven het schepsel staat, nimmer zouden vergeten.

Het is uit het inleven in dien afstand, dat de eerbiedenis in de aanbidding opkomt, het in nederigheid des geestes neerknielen voor zijn verhevene troon.

Maar diezelfde God, die woont in het Hooge en Verhevene en Heilige, woont ook bij dien die eens nederigen en verblijzelden geestes in. Diezelfde God die hoog woont, is ook de God die laag ziet in den hemel en op de aarde.

Reeds onder menschen blijkt het telkens, hoe de arme en dienstbare veel minder hard bejegend wordt door wie zeer hoog staat, dan door iemand van lager positie in de maatschappij. Als een onderdaan zijn koning nadert, is hij meestal verbaasd dat zijn koning hem zoo gemeenzaam toesprekt.

En daar nu God de Heere de Hooge en Verhevene boven allen is, is het geen tegenpraak, maar ligt het geheel in dezelfde orde, dat onze God, als Hij zich tot zijn schepsel wendt, dat kind der menschen verkwikt en vertroost door een heilige, Goddelijke gemeenzaamheid.

Doch juist daarom voegt en past den mensch hierin heilige schuchterheid.

De gemeenzaamheid met het Eeuwige Wezen moet ons altoos van God *gegeven* worden, en mag nooit door het schepsel worden *genomen*. Verstaat de mensch zich om hierin van zijn kant de grens der eerbiedenis uit te wischen, dan stoot God hem terug. Dan verheft de mensch zich ten koste van de hoogte zijn Heeren, is alle verborgen omgang met zijn God voor hem verstoord, en houdt hij ten slotte niet anders over dan een grijpen in de lucht naar den Oneindige, naar een Hooger Wezen, een Hooger zegen, een naam zonder inhoud een klank die vervluchtigt en zijn God en zijn Vader is hij kwijt.

In het Onze Vader ligt daarom de plechtige band. Ons wordt uit genade gegund, dat we God als *onzen* Vader aanroepen; maar opdat de eerbiedenis blijve, volgt er terstond op: *die in de hemelen zijt*, opdat we, gelijk de Catechismus vermaant, van onzen God *niet aard schelijk* zouden gedenken.

Dat onze God de Hooge, de Heilige en de Verhevene is en hoog woont, en dat er toch verborgen omgang met Hem is, daar Hij laag ziet, schept vanzelf tweerlei sielebeweging om den afstand, die ons van Hem scheidt, te overwinnen.

De *éene* is, dat God tot ons *nederdaalt*; de tweede is dat wij onze zielen tot Hem *opheffen*. Met het eerste vangt het aan, het tweede volgt.

In het paradijs na den val daalt God tot Adam neder, en dat zich tot ons nederbuigen van onzen God gaat heel de Openbaring door. In de kribbe van Bethlehem voldeed zich dat nederdalen voor heel ons geslacht. Op het groote Pinkster in Jerusalem daalt God de Heilige Geest in de harten neer. Nu nog zet zich dat nederdalen Gods voort bij elke ziel, die uit den dood in het leven overgaat. Dan komt God om woning in de harten te maken. Hij bidt voor ons, in ons, met onuitpreklijke verzuchtingen, en Hij die hoog woont, woont toch tegelijk in het verblijzeld hart.

En daarmee evenwijdig loopt dan het zich *opheffen* van onze ziel tot onzen God. „Ik heb mijn ziel, o God der goden, tot u op, Gij zijt mijn God!” Wat we zoeken is dan „in de tenten Gods te verkeeren”, in Hem, als ons „hoog Vertrek”, onze toevlucht te nemen, en uit dit leven uit te leven om in te wonen bij den Heilige. „Zoekt de dingen die boven zijn, waar Christus is” (Col. 3: 1) en u zullen „wandelingen gegeven worden onder hen die boven zijn.” (Zach. 3: 7).

Als God tot u nederdaalt moet de afgod van

uw eigen ik, als Dagen's beeld, omvergestooten; maar is dit geschied, is uw geest in u *verblijzeld*, en zijt ge van uw ingebeelde verhevenheid tot *nederigen* zielbesel gekomen, dan valt de scheidmuur, dan krupt de afstand in, en komt ten slotte het oogenblik, dat ge uw God bij u in uw eigen hart voelt, en niet anders dan *nabij Hem* zijn kunt.

De uitkomst toont het dan ook, dat de eerbiedenis voor den Almachtige juist het diepst leeft en het rijkst uitkomt bij hen, die God het naaste staan. En dat daarentegen bij die velen die nog nooit tot Gods verborgen omgang ingingen, almeer alle ontzetting, alle ontzag, alle eerbiedenis voor den Heere onzen God te loor gaat, zoo zelfs, dat zij zijn heiligen naam roeke loos en gedachteloos gedurig als een stopwoord in hun uitvalen misbruiken.

Het is *genade* en niets dan *genade*, dat de Hooge en Verhevene alzoo zijn nietig schepel in zijn vertrouwen inlijft, opent in zijn verborgen omgang, toelaat in zijn tenten en hem bezoekt tot in zijn hart; en alleen zij genieten hiervan, die *deze* genade dankend en aanbiddend aanvaarden.

En hunner alleen is dan ook de belofte, dat zij zelve sta tot aardschen in den hemel schen sta zullen overgaan, om zelve in het Hooge en Verhevene te wonen in het Vaderhuis bij hun God.

Dr. A. KUYPER, De Gemeene Gratie.

Deel II van dit premiewerk voor abonnees op De Heraut (waarop d.d. 17 Juni 1901 de teekening onherroepelijk werd gesloten) is verschenen. Aan alle teekenaars, die ons ook voor dit tweede deel /3— voor elk door hen aangevraagd exemplaar deden toekomen, zijn de hun toekomende ex. deel II verzonden.

Bij de abonnees die ons op den 20en October a. s. voor deel II of niets, of een onvoldoend bedrag zullen geremitterd hebben, wordt over het verschuldigd bedrag (verhoogd met 6 cents voor incasso kosten) per postkwitantie beschikt.

De Administratie.

16 October 1903.

Amsterdam, 16 October 1903

Vrije Universiteit.

20 October is de *dies natalis*, de geboortedag onzer Vrije Universiteit.

Het is thans 23 jaar geleden, dat ze in het leven trad, toen in het koor van de Nieuwe kerk Dr. A. Kuiper, haar eerste rector, de inwijdingsrede hield over *Souvereiniteit in eigen kring*. Bijna het kwart eeuw heeft ze thans reeds bestaan.

Trots de ongunst, waarmede ze bij haar optreden had te worstelen; trots de stormen, die in die jaren over haar hoofd heengingen, bleef ze staande tot op dezen dag door de goede gunste Gods over haar. Ze wies, werd een kracht onder het volk en mag nu, onder ons Christelijk ministerie, zelfs de hope koesteren, dat eerlang de erkenning harer graden ook van Staatswege haar ten deel zal vallen.

Voor al het een verblijdend feit, dat het aantal studenten gestadig klimt. Opende de vorige cursus met een getal van 112 studenten, in den loop van het jaar kwamen nog 28 studenten uit Kampen over, zoodat dit getal tot 140 steeg. Voor den nieuwen cursus lieten reeds 18 studenten zich inschrijven, waaronder 7 juristen.

Als rector treedt ditmaal af Dr. H. H. Kuiper, die 20 October des middags te 2 ure in het gebouw van den *Werkenden Stand* na het houden eener rede het rectoraat zal overdragen aan Prof. Dr. H. Bavinck. Naar onder gewoonte zal aan den vooravond dezer plechtigheid een *ure des gebeds* worden gehouden in de Keizersgrachtkerk te half acht ure, waarbij als voorganger zal optreden Prof. Geesink.

Mogen de vrienden der Vrije Universiteit door trouwe opkomst bij beide plechtigheden ook ditmaal blijken geven van hun onverflauwde belangstelling in onze Calvinistische Hoogeschool.

Ze wortelt in het hart van ons Gereformeerde volk en kan alleen bloeien door hun gebed en hun liefde.

Bijbelsche Theologie.

Op de Centrale Pastorale Conferentie te Zwolle, waarvan het verslag onlangs in ons blad werd opgenomen, heeft Prof. Lindeboom een reeks stellingen verdedigd over *Dogmatiek en Exegese*, wier strekking ons niet zonder bedenking schijnt.

Wat Prof. Lindeboom gezegd heeft over het nauwe verband tusschen Exegese en Dogmatiek heeft, gelijk vanzelf spreekt, onze hartelijke instemming. Dat alle Dogmatiek aan de Schrift onderworpen moet blijven en de Schrift alleen kenbron, norma, en judex moet zijn op dogmatisch gebied is een kostelijke waarheid. Naar ons weten is hierover onder Gereformeerde theologen geen het minste verschil. Wanneer Prof. Lindeboom dan ook insinuerde aan het slot van zijn betoog, dat sommige theologen en predikers onder ons het eene deel van Gods Woord zouden opofferen aan het andere en klare en duidelijke uitspraken der Schrift, zoodat wij doode zondaren moeten roepen tot geloof en bekeering, verwerpen door te zeggen: dat past niet in mijn systeem, een doode kan niet hooren enz., dan is dit een door niets bewezen beschuldiging. Het liefste nemen wij aan, dat de verslaggever hier niet juist de bedoeling van den referent heeft weergegeven, maar indien Prof. Lindeboom deze aanklacht werkelijk meende, dan zou het zijn roeping zijn zulk een beschuldiging niet in een samenkomst van broeders te

uiten, maar met naam en toenaam zulke verwerpers van de waarheid, die de Schrift bevat, aan te klagen bij de bevoegde kerkelijke rechtbank. Een dergelijke algemeene verdachtmaking schaaft alleen hem, die haar uitsprekt.

Veel erntiger is echter ons bezwaar tegen de omschrijving, die Prof. Lindeboom van de taak der Dogmatiek gaf. Prof. Lindeboom is Exeget en geen Dogmaticus. Het is hem dus niet ten kwade te duiden, dat de door hem gegeven stellingen meer denken doen aan exhortaties, dan aan streng wetenschappelijke definities. Eerst de nadere toelichting bij de stellingen gegeven, zou dan ook klaarheid kunnen geven omtrent hetgeen de referent eigenlijk bedoelde. Maar uit het debat, dat op dit referaat volgde, blijkt wel, dat Prof. Lindeboom een dogmatick wil, die in haar systeem en haar wijze van voorstelling en haar terminologie rechtstreeks aan de Schrift ontleent. Dit alles nu schijnt zeer Schriftuurlijk en mag daarom op den klank afgaande menig eenvoudige bekooren, maar elke theoloog weet, hoe onder deze schoonklinkende leuze telkens weer de poging is beproefd om het dieper inzicht, dat God de Heere door de leiding des Heiligen Geestes in de Kerk en in de wetenschap aan Zijne gemeente schonk, haar afhandig te maken. Met dit zelfde zeggen traden de Dooperschen op om de Gereformeerden en Lutherschen te bestrijden. Onder die vlag voor het Coccejanisme, dat den weg baande voor subjectivisme en rationalisme. Dat zelfde parool werd in Duitschland gebruikt door de zoogenaamde Bijbelsche School, die in theosophie verliep. En waar de uitkomst zoo telkens leerde, hoe deze schoone leuze op bittere schade voor het geloofleven uitliep, daar hield Prof. Lindeboom het ons ten goede, dat wij niet zonder vrees zijn program voor een Bijbelsche Dogmatiek aanvaarden kunnen.

Reeds terstond valt het op, dat Prof. Lindeboom in heel zijn definitie over het dogma der Kerk met geen woord spreekt. Wel wordt gezegd, dat de gemeente de roeping heeft om de dogmatiek te toetsen aan haar belijdenis; wel wordt de subjectieve eisch gesteld in zeer vage bewoordingen, dat de dogmaticus de waarheid der Schrift „in de gemeenschap der heiligen” moet belijden, maar de plaats, die aan het kerkelijk dogma in de dogmatiek toekomt wordt niet bepaald. Zoo krijgt het al den schijn, alsof elke Dogmaticus door exegese zelfstandig uit de Schrift het systeem der kennis Gods heeft af te leiden, waarbij de hoofzaak is, dat hij voor zich zelf verzekerd moet zijn, dat hij het „dogma en de dogmata des Heiligen Geestes” vertolkt.

En deze schijn wordt nog sterker, waar Prof. Lindeboom leert dat deze dogmata als dogmata in de Schrift zelf te vinden zijn; dat het systeem, waarin deze dogmata gezet worden, evenzeer in de Schrift moet worden gevonden, ja dat alle terminologie, die niet rechtstreeks aan de Schrift zelf ontleend is, moet worden afgekeurd. Hierin ligt een volkomen miskenning van wat de Heilige Schrift ons biedt. De Schrift is de volle, rijke openbaring Gods in woorden en daden, een openbaring die een organisch proces doorliep en daarom uit de moederbelofte in het Paradijs steeds rijker en heerlijker zich ontplooidde. Maar juist dit historisch karakter der Openbaring maakt, dat schier geen enkel dogma in gereeden vorm in de Schrift te vinden is. Men neme welk dogma men wil, het dogma van de drieëenheid, van de erfzonde, van de ambten van Christus, van de vereniging der beide naturen, en wijze één plaats aan uit de Schrift waarin dit dogma in klaren vorm ligt uitgedrukt. Zeker, in het dogma schuilt geen enkel element, dat in de Schrift zelf niet gevonden wordt; anders zou het geen dogma zijn. Maar deze elementen liggen in de Schrift verspreid, ingeweven in het historisch verband, en eerst door deze elementen uit dat verband los te wikkelen en saam te voegen, kan het dogma ontstaan. Natuurlijk gaat het niet aan, dit hier in bijzonderheden aan te toonen; slechts een voorbeeld moge volstaan. Wanneer onze Gereformeerde kerk als dogma belijdt, dat de Sacramenten teekenen en zegelen zijn door God ingesteld, dan rust dit dogma in hoofdzaak op hetgeen Paulus zegt in Rom. 4: 11: Maar men vergeet niet, dat Paulus daar spreekt niet over Doop en Avondmaal, maar over de *besnijdenis* en daarom eerst uit de vergelijking met geheel andere plaatsen der Schrift moet worden vastgesteld de band, die tusschen de besnijdenis als sacrament van het Oude Verbond en doop en avondmaal als sacramenten van het Nieuwe Verbond bestaat.

Veel sterker nog klemt datzelfde bezwaar, wanneer men deze dogmata tot een systeem wil vereenigen. Dit systeem kan natuurlijk geen product zijn van ons menschelek denken; het systeem, d. w. z. de onderlinge samenhang dezer dogmata, is door God zelf vastgesteld en kan door ons slechts worden nagedacht. Daarover is geen verschil van mening. Maar wel loopt de strijd hierover, of dit systeem als zoodanig in de Schrift zelf ons met zoovele woorden is openbaar. Elke poging nu om dit systeem in de Schrift zelf te vinden, is steeds mislukt. De Schrift geeft de openbaring in historischen vorm, teekent ons haar voortgaande ontwikkeling, maar biedt juist daarom het systeem ons niet. Vandaar dan ook, dat al onze groote Dogmatici den weg, door Prof. Lindeboom aangegeven, niet hebben gevolgd en dat de poging door de Coccejaansche theologen beproefd, om door hun foederaaltheologie het systeem der Dogmatiek aan de Schrift te ontleenen, tot niets anders dan tot verzwakking van de Gereformeerde belijdenis heeft geleid.

En eindelijk wat de terminologie aangaat, zoo weet zelfs de eenvoudigste leek, dat de dogmatiche terminologie niet aan de Schrift ontleend is en niet ontleend kan worden, omdat de Schrift zulk een terminologie ons

niet geeft. Termen als het wezen Gods en de drie personen in het Goddelijk wezen, erfzond en erfsmet, oorspronkelijke gerechtigheid, de ambten van Christus, de vereniging der beide naturen, de plaats-bekleedende gerechtigheid, werkverbond en genadeverbond, sacramenten enz. zijn in de Schrift niet te vinden. Wil Prof. Lindeboom dus consequent zijn en eiken term, die in de Schrift niet gevonden wordt, van de dogmatiche erve bannen, dan moeten ook deze termen worden veroordeeld. Het gaat toch niet aan, protest aan te teekenen tegen één dezer termen, (de eeuwige rechtvaardigmaking) op grond dat de Schrift dezen term niet gebruikt, en zelf van allerlei termen zich te bedienen die in de Schrift evenmin worden gevonden.

Niet onsnedig heeft dan ook een der aanwezigen die met Prof. Lindeboom in debat trad, opgemerkt, dat op zijn standpunt geen sprake kon zijn van Dogmatiek, maar alleen van *Bijbelsche Theologie*. Daarmede werd de spijker op den kop getikt.

Het is dan ook niet te hopen, dat de dogmatici in onze kerkelijke wereld het pad, door Prof. Lindeboom aangewezen, zullen inslaan. Want al kan dit de bedoeling van Prof. Lindeboom niet geweest zijn, wiens gehechtheid aan onze belijdenis boven verdenking is, dit pad loopt uit op een derving van de winste, die de leiding des Geestes al deze eeuwen door aan de kerk bracht en op een zich keeren onder den naam van Schrifttheologie tegen de belijdenis der gemeente, gelijk de historie der dogmatiek telkens heeft getoond.

Soemba.

Inzake Soemba zendt Dr. Kuiper van Hoozeveen, een der zendingdeputaten, ons het volgende schrijven:

Hooggeachtte Redactie!

Met een enkel woord wil ik opkomen tegen uw schrijven van 27 Sept., over de Zending op Soemba, onder het airijke opschrift licht en schaduw.

1. Acht ik uw schrijven niet nuttig, en schade-lijk in zijne gevolgen. Het geeft niet alleen uiting aan twijfel, zooda u zegt, maar het wekt dien nog veel meer. Honderden lezen het, die mischienen wel van de moeijeligheden weten, waarmede onze Zending aldaar tijdelijk, zoo wij zullen hopen, worstelt, maar die uit te schrijven en andere gedachte kunnen krijgen, dan dat het weggeworpen geld is, wat aan Soemba wordt besteed.

2. Het staat er met de Zending op genoemd eiland niet zoo ongunstig bij als u wil doen voorkomen. Er zijn geen andere moeijeligheden, dan waarmede elke Zending op haar tijd heeft te doen. Da. Pos is zeer zwak. Zelf spreekt u van geestelijke depressie, en verklaart daartoe den donkeren bril, dien hij op heeft, en de moede- loosheid, die hem bevangt. Waarom dan toch die moede loosheid weer als een argument aangehaald tegen onze Zending? Kent u het oordeel van Da. de Bruin, die thans met verlof in Nederland is. Zoo ja? Maar dan weet u, dat dit tegenovergeleed is aan de gedachte van Da. Pos onder zijn lichamelijke en geestelijke ininking. Dan was u ook gehouden om aan dat oordeel tenmaal meer waarde te hechten, dan aan wat Da. Pos schrijft. Of u kent het niet? Maar dan had u zoo niet mogen schrijven. Kent u het oordeel van Deputaten? Aan het slot vraagt u daarom. Ik veronderstel dus, dat het u onbekend is, dat Deputaten met volle kracht Soemba zullen aanvatten. Zij zijn niet zoo moede loos als u.

3. De meerdere of mindere voorliefe voor de Zending der drie Noordelijke Provinciën hangt ten nauwste samen met onze gedachte over de Zending in het algemeen. Natuurlijk voor wie oordeelt, dat alle Zending zich op Java moet concentreren, is Soemba als arbeidsveld een struikelblok. Zoo staat het voor ons echter niet. Onder 's Heeren bestel hebben wij onze arbeid aldaar begonnen.

De Geref. Kerken deden het over aan enkele Provinciën. Da. Pos en de Bruin hebben er met zegen gearbeid. Dat is ook Voorzienigheid Gods. Waren wij er nooit begonnen, zeker zouden wij dan niet het eerst aan Soemba denken. Maar dat is het stellen van een onmogelijk geval, want wij zijn er nu eenmaal, en wat God de Heere in Zijn gunst ons gaf, mag zoo niet worden losgelaten. Vergeleken met de Zending op andere plaatsen, dan mogen wij niet moede loos zijn.

En wanneer de Kerken der drie Noordelijke Provinciën niet inzien, dat alle Zending op Java moet worden saamgevat, dan is het een onvruchtbare discussie, en leidt het tot niets, om telkens op die noodzakelijkheid terug te komen. Doel van mijn schrijven is dan ook volstrekt niet, om een debat over Soemba te beginnen. De Zending lijdt er maar onder. Ik wilde alleen maar met een enkel woord opkomen tegen het haastige oordeel van uw blad, en voorts om aan de Kerken die de Zending op Soemba drijven, te zeggen, dat de moede loosheid van de *Heraut*, bij anderen, ook ten nauwste bij de Zending betrokken, niet bestaat. Te Djocja is niet alles licht, en op Soemba niet alles schaduw.

Dank voor de plaatsing.

Gode bevolen

Uw Br. in Christus
L. KUYPER.

Hoozeveen.

Voor dit schrijven zijn wij dankbaar, ook al kan men kwalijk zeggen, dat onze bezwaren daardoor zijn opgelost.

Dr. Kuiper acht het niet nuttig, ja zelfs schadelijk voor de Zending, wanneer zulke bezwaren publiek worden uitgesproken. Onze overtuiging is dit niet. De Zending is een publieke zaak. Zoodra in breeden kring twijfel rijst, of men den goeden weg heeft ingeslagen, is het veel beter, dat deze twijfel in het licht treedt, dan dat hij in het donker voortsluip. Het „heilighuisje” is de Zending ook op Soemba niet.

Is de wanhoopskreet, dien Da. Pos over den toestand op Soemba hooren deed, onjuist, dan stelle men daartegenover andere feiten. Juist daarom drongen wij er op aan, dat Deputaten publiek zouden mededeelen, op welke gronden hun besluit rustte. Biedt ons Zendingblad daarvoor geen ruimte genoeg, dan geschiedt dit op andere wijze. Maar in geen geval vinde het stelsel ingang, dat Deputaten besluiten en de Kerken blinde- lings hebben te volgen. Het verblijdde ons

daarom, dat alleen aan Doursema's *vinger* Kerk

Dat con- arbeid op van de zend- komt, is de ding op ee een betrekke ernstige be- staande beg- het valt, ee terrein weer was dan ool te geven.

met de g- gewettigd, worden lief- aantal zen- meer gebrui- pers enz. ten hebben te gaan, ja, spoedig een Soemba te vertaling tel- loos zijn. Men kan t dat spoedig arbeid onze

Bijzon

Zoodra h- Onderwijs d- generaal we- dat de Sen- oplichte v- gunstig war- lijke deser d- een samenke- siteiten gee- oordeelde to- voor de Lan- verde, ja, da- schap er doo- nent gevaar- worden, sp- trok bij de- Leiden aan- kandidatuur- gevaar, dat- worden leeg- in het Ha- onder de e- waarin op- ren tegen- universiteit- de andere li- hooren, al- de scherpat- der Rijksm- concurrentie- zoo hoog i- van der V- geschreven- doktrinaire- der officieel- in den kring- gevonden. klaren, dat- over schat- over labor- schikken h- effectus civ- teiten misg- Nu binne- dit wetsont- Kamer in d- gaan, heeft- met de arg- in de pers- voerd, nog- te onderwe- brochure, d- Universiteit- Wageningen- richt zich- van Q. N. tijdige toe- men, dat- door den jo- meester nu- Argument- stander i- beroep op- rale partij- slotte wor- een beroep- onzer tege- voelen, dat- machtsmid- op het geb- mag tussch- onderdrukk-

Twee vo- die thans o- wijs om der- de grondged- van de rich- Q. N. thaa- klem verded- Universiteit- de wetensch- worden op- van de m- onbevooroor- vorschers. Aan den D- Dr. Kuiper- groep van k- pas onsch- gerealeend, het gezamen- verenigt. bedoelen, di- held van v- redelijken t- partijen zc- den Staat, v- gelijke voo- practijk te o-

Het is g- gunst, ma- de erkenni- van den St-

De Staat- Universiteit